

Psychologie výchovy a vzdělávání

Výchova, výchovný styl

Výchova

- Záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému **cíli** (= *rozvinout ve vychovávaném určité vlastnosti, názory, postoje i hodnotové orientace*)
- Využívá výchovných prostředků a metod založených na **zkušenosti, tradici i vědeckých poznatcích**
- **Vztah výchova – působení prostředí** je nejednoznačný v obou směrech (*srv. sociální učení, Bandura*)

Současné názory

□ Obousměrný proces

- *(vztah vychovávající – vychovávaný; problematika očekávání);*
- př. téma retroaktivní výchova (= působení dětí na rodiče)

□ Aktuální otázky

- *relativizace autorit,*
- *problémové chování atp.*

Řešené otázky - např.

- ▣ Jaké jsou účinky dílčích prostředků a metod?
- ▣ Jaké jsou účinky odměn a trestů?
- ▣ Jak ovl. vztahy účinek odměn a trestů?
- ▣ Za jakých podmínek funguje persuaze?
- ▣ Jak funguje účinek sociálních modelů?
- ▣ Jaký účinek mají různé druhy činností?
- ▣ Lze formulovat obecnější modely výchovy?
- ▣ Jak pozitivně ovlivňovat osobnost?
- ▣ atd.

Hlavní témata

- Vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným
  - *Pedagogický takt, UPV*
- Kladení požadavků a kontrola jejich plnění
  - *Přiměřenost, pravidelnost*
- Odměny, tresty, povzbuzení (*trest omezuje*)
- Slovní působení
- Osobní příklad, sociální vzor
- Sociální skupiny (*sourozenci, vrstevníci...*)
- Výchova a činnost (*hra, výuka, práce, volnočasové aktivity*)
- Sebevýchova

Podmínky ovlivňující styl výchovy

- Vlastnosti a zkušenosti vychovatelů
- Vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávajícím a vychovávaným
- Vlastnosti a zkušenosti vychovávaných
- Události a změny v nejbližším okolí dítěte
- Sociokulturní podmínky

Styl výchovy

- známý též i jako **způsob výchovy**
- je určující pro preferenci výchovných prostředků a projevuje se i v reakcích dítěte na ně
- zdůraznění významných částí v. procesu:
  - Emoční vztahy
  - Způsob komunikace
  - Velikost požadavků, způsob jejich kladení a kontroly

Autoři (velmi redukovaný výběr ;)

- **K. Lewin, E.S. Schaeter, H.J. Eysenck (...)**
- **J. Čáp**

Tradiční dělení (Lewin)

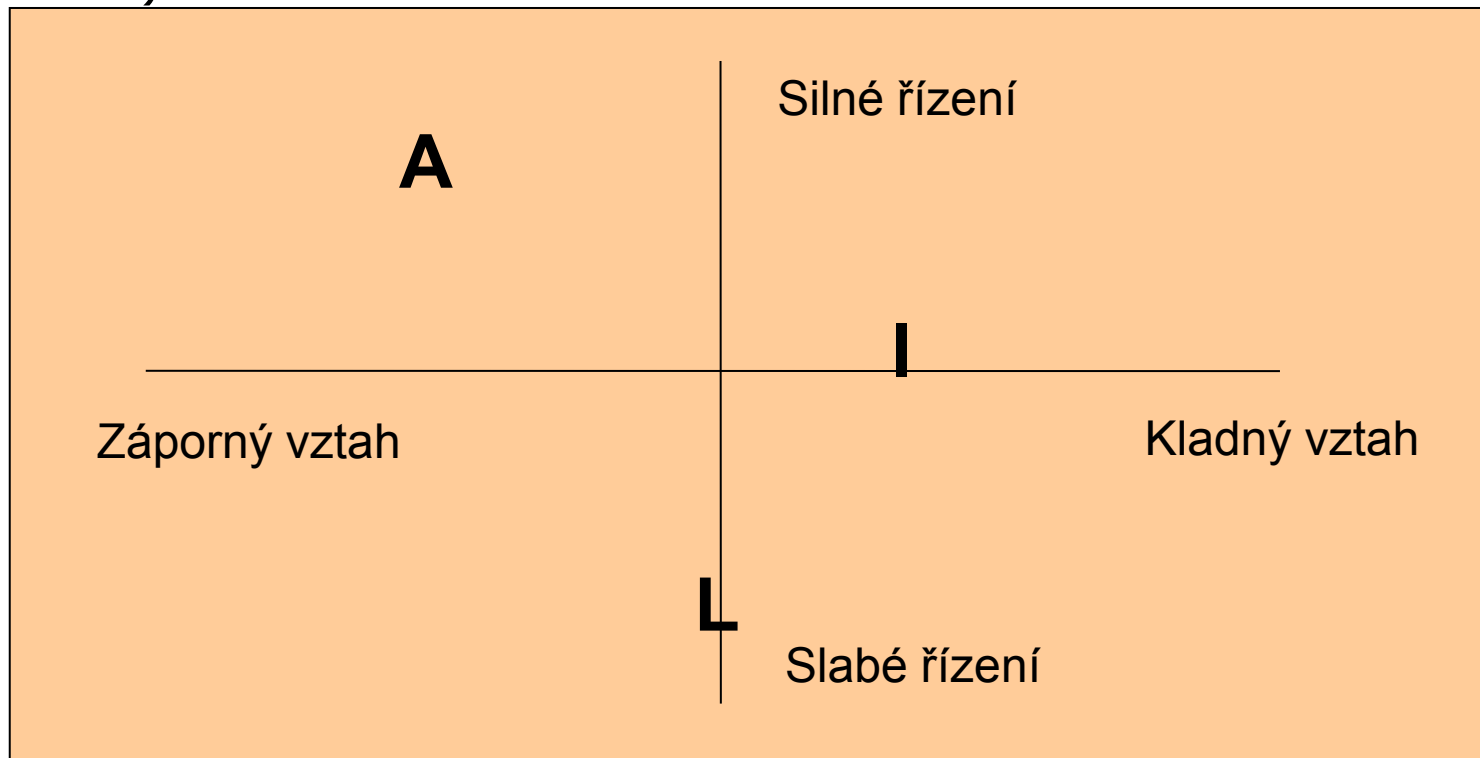

- **Autokratické** (*autoritativní, dominantní vedení*)
    - Silné řízení, tresty, ignorování potřeb vychovávaných, determinace zkušeností úsudky a rozhodnutími vych., málo prostoru pro samostatnost a iniciativu
  - **Slabé vedení** (*liberální vedení, výchova*)
    - Minimální řízení, absence vedení, kontroly
  - **Sociálně integrační** (*integrativní, demokratické*)
-
- *Velká redukce; pozor na vymezení!!!*
  - *Původní studie vycházela z prostředí pruských kadetních škol (trochu jiná míra autoritativního vedení)*

Model dvou dimenzí (Eysenck)

- Dimenze emočního vztahu k dítěti
  - (láska, **kladný** postoj – nepřátelství, **záporný**, chladný, zavrhuující)
- Dimenze řízení
  - (autonomie, minimální řízení – přísná kontrola, maximální řízení)

Model devíti polí (Čáp)

Řízení	silné	střední	slabé	rozporné
Emoční vztah				
záporný	1. tradiční autokratická patriarchální		2. liberální s nezájmem o dítě	3. nejhorší; rozporné s negativním vztahem
záporněkladný	9. emočně rozporná výchova; jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo s dítětem v koalici			
kladný				
extrémně kladný	4. přísná ale laskavá výchova	5. optim.; poroz.; přim. řízení	6. laskavá výchova bez pož. a hranic 7. kamarádský vztah dobrovolné dodrž. norem	8. rozporné řízení relativně vyvážené kladným emoc. vztahem

Roviny uvažování (Čáp)

- ▣ Chování v jednotlivé situaci
  - ▣ Zobecnění na interakci určitého druhu
  - ▣ Jednotlivé komponenty (*otec, matka, učitel...*)
  - ▣ Kombinování – komplexní charakteristika
  - ▣ Kombinací emoc. vztahu – rodina jako celek
  - ▣ Nejobecnější – zařazení do polí
-
-
- ▣ Způsob výchovy má širší (pedagogické, společensko-historické a filozofické) souvislosti

Dotazník - ukázka

<i>Partner / partnerka</i>				<i>Já</i>				
3	2	1		3	2	1		
ano	zčásti	ne	Při výchově syna			ano	zčásti	ne
			1. Mám opravdový zájem o to, co dělá.					
			2. Často mu vyčítám, že mne zklamal.					
			3. Podrobně určuji, jak má co dělat.					
			4. Nechávám jej dělat, co jej baví, i když by měl pomáhat při domácích pracích.					
			5. Jednám s ním přátelsky.					
			6. Většinou si přeji, aby mi dal pokoj se svými problémy.					
			7. Chci vždy přesně vědět, co a jak dělá.					
			8. Velmi málo kontroluji splnění příkazů a dodržování zákazů.					
			9. Považuji za důležité vše, co jej zajímá a co má rád.					
			10. Často mu říkám, že je nevděčný syn.					
			11. Očekávám, že vždy okamžitě poslechne.					
			12. Často se mu podaří mne umluvit a tak se vyhnout povinnosti nebo trestu.					
			13. Beru vážně jeho názory a přání.					
			14. Říkám často o některém dítěti nebo o jeho sourozenci, že je lepší než on.					
			15. Snažím se rozhodovat za něj.					
			16. Často si může dělat, co chce.					
			17. Často se spolu smějeme a máme dobrou náladu.					

Další souvislosti - např.:

- ▣ Deprivace a subdeprivace (*Matějček*)
- ▣ Attachement (*Bowlby*)
- ▣ Rodičovský postoj (+/-)
- ▣ Interakce s dítětem
- ▣ Základní důvěra ke světu (*Ericson*)
- ▣ Klima ve skupině
- ▣ Vztah k lidem